

Maria Sławińska
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

W setną rocznicę urodzin. Wkład Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego w rozwój nauki o handlu

Streszczenie

Celem autorki artykułu jest przedstawienie wkładu Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego w rozwój nauki o handlu w ujęciu syntetycznym. Główną metodą badań była analiza źródeł literaturowych, składających się na dorobek naukowy Profesora w okresie ponad czterdziestoletniej pracy twórczej. Zakres przedmiotowy badań ograniczono do prac naukowych Profesora, związanych z następującymi zagadnieniami: ekonomika handlu jako nauka, teoria handlu, polityka handlowa, handel w ujęciu przestrzennym, efektywność handlu oraz rozwój myśli ekonomicznej w nauce o handlu. Z przeprowadzonej analizy wynika, że Profesor Zbigniew Zakrzewski wniósł wielki wkład w wyjaśnienie podstaw teoretycznych wyodrębnienia ekonomiki handlu oraz opracowanie teorii handlu.

Słowa kluczowe: ekonomika handlu jako nauka, teoria funkcji handlu, polityka handlowa, handel w ujęciu przestrzennym, efektywność handlu.

Kody JEL: A11, Z19

Wstęp

Handel we współczesnej gospodarce cechuje się wysoką dynamiką zmian znajdującą swoje odzwierciedlenie zarówno w zakresie pełnionych funkcji, powstawaniu nowych form handlu, jak i dokonującym się procesie internacjonalizacji i koncentracji.

Zauważa się jednak pewną niewspółmierność między rozwojem handlu i jego znaczeniem w gospodarce oraz w tworzeniu wartości dla klienta a wyjaśnianiem tych zjawisk na gruncie nauki. W tym kontekście warto przypomnieć podejście badawcze Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego, uznawanego za twórcę poznańskiej szkoły naukowej handlu, do przedstawienia roli i funkcji handlu w gospodarce oraz jego osiągnięcia naukowe. Szczególną okazją do tego jest przypadająca 15 sierpnia 2012 r. setna rocznica urodzin Profesora.

Podjmując próbę wskazania wkładu Profesora w rozwój nauki o handlu, przedstawione zostaną jego osiągnięcia naukowe w następujących obszarach: ekonomika handlu jako nauka, teoria handlu, polityka handlowa, handel w ujęciu przestrzennym, efektywność handlu. Należy zaznaczyć, że w pracy naukowej Profesora Zbigniewa dominowało podejście dedukcyjne i dążenie do opracowania podstaw teoretycznych badanych zjawisk ekonomicznych.

Ekonomika handlu jako nauka

Badania nad sferą stosunków wymiennych prowadzone w drugiej połowie lat pięćdziesiątych XX w. spowodowały powstanie ekonomiki handlu jako odrębnej dyscypliny eko-

onomicznej. Profesor Zbigniew Zakrzewski już w 1957 roku określił podstawy teoretyczne ekonomiki handlu¹. Jego zdaniem, wykrywane przez tę naukę prawidłowości w dziedzinie stosunków wymiennych, układają się w pewien logicznie zwarty system twierdzeń i odpowiadają na zasadnicze pytania: czym w istocie jest handel, w jakich warunkach jego istnienie staje się konieczne, jaka jest jego rola w gospodarce narodowej?

Ekonomika handlu jako nauka łączy w sobie dwa odrębne obszary badań:

- po pierwsze, wykrywanie ogólnych, niezależnych od czasu i miejsca prawidłowości występujących w sferze wymiany,
- po drugie, badanie konkretnych procesów i zjawisk zachodzących w handlu jako rodzaju działalności gospodarczej, ich przebiegu w danym miejscu i czasie.

Ekonomika handlu jako nauka spełnia funkcję poznawczą. Może wspierać zarówno politykę handlową przez wskazywanie właściwych celów i środków ich realizacji, jak też być przydatna w praktyce handlowej, rozumianej jako całokształt sposobów prowadzenia działalności gospodarczej w sferze handlu. Możliwości te są jednak z dwóch względów ograniczone:

- nauka rozwija się i formułuje swoje twierdzenia ogólne, opierając się na powtarzalności i analogii badanych zjawisk, natomiast działalność przedsiębiorstw handlowych charakteryzuje duża różnorodność i zmienność sytuacji (warunków działania),
- zjawiska występujące w praktyce funkcjonowania firm handlowych mają tylko częściowo charakter ekonomiczny. Mogą być przedmiotem zainteresowania innych dyscyplin naukowych: prakseologii, socjologii, prawa, psychologii.

Profesor Zbigniew Zakrzewski, wyjaśniając istotę i przedmiot badań ekonomiki handlu, wskazał na związki tej dyscypliny z ekonomią. Wyraził pogląd, że formułowanie prawidłowości ekonomicznych w sferze wymiany jest przedmiotem badań obu rozpatrywanych dyscyplin. Przedmiot badań i metody badań stosowane jako główne kryteria podziału nauk nie stwarzają podstaw do pełnego wyodrębnienia ekonomiki handlu z ekonomii jako nauki. W odróżnieniu od ekonomii, ekonomika handlu zawiera pewne elementy polityki gospodarczej i wiedzy zawodowej (praktycznej)².

Rozwój ekonomiki handlu jako nauki spowodował potrzebę ścisłego określenia wchodzących w jej zakres zagadnień, które wynikają z pełnionych przez handel jako dział gospodarki narodowej funkcji, a także uwarunkowań jego działalności.

Istotny jest również wkład Profesora w rozwój ekonomiki handlu jako przedmiotu nuczania. W pierwszym skrypcie z tego zakresu, opracowanym pod redakcją Kazimierza Boczara w 1954 roku, znalazły się trzy rozdziały autorstwa Z. Zakrzewskiego: o kosztach handlowych, finansach przedsiębiorstw handlowych i o skupie produktów rolnych³.

W 1960 roku z inicjatywy i pod redakcją Profesora powstał w środowisku poznańskim skrypt pt. *Ekonomika handlu*⁴. Następnie został on opracowany w formie podręcznika akademickiego⁵, w którym rozdziały napisane przez Profesora dotyczyły problematyki istoty i funkcji handlu, ogólnej systematyki działalności handlowej, przebiegów towarowych, kształtowania sieci handlowej oraz efektywności handlu.

¹ Z. Zakrzewski, *Ekonomika handlu jako nauka*, „Zeszyty Naukowe” 1957, nr 3, s. 9-10.

² Z. Zakrzewski, *Podstawy teoretyczne ekonomiki handlu wewnętrznego*, Roczniki Ekonomiczne PTE, t. XV 1962/63, Poznań 1964, s. 246-248.

³ K. Boczar, (red.), *Ekonomika handlu*, SGPiS, Warszawa 1954/55.

⁴ Z. Zakrzewski (red.), *Ekonomika handlu*, WU WSE w Poznaniu, Poznań 1960.

⁵ Z. Zakrzewski (red.), *Ekonomika handlu*, PWN, Warszawa 1965.

Należy wspomnieć, że ekonomika handlu jako przedmiot nauczania znajdowała się w programie kształcenia we wszystkich uczelniach ekonomicznych, ale szczególny wkład w badania naukowe i opracowanie pierwszych podręczników z tego zakresu wnieśli profesorowie Kazimierz Boczar, Eugeniusz Garbacik, Zbigniew Zakrzewski⁶. Powszechnie stosowany był wówczas termin „ekonomika handlu wewnętrznego”. Wiązało się to z faktem, że za przedmiot badań ekonomiki handlu uznawano badanie prawidłowości występujących w sektorze handlu wewnętrznego, wydzielonym według kryterium instytucjonalnego. Obecnie podział na handel wewnętrzny i zagraniczny stracił na znaczeniu, ponieważ podmioty gospodarcze prowadzące działalność w sferze handlu na obszarze danego kraju mogą zawierać transakcje na rynkach zagranicznych. Związane jest to także z tendencją do internacjonalizacji sektora handlu.

Teoria handlu

Profesor Zbigniew Zakrzewski jest uznawany za twórcę jednej z teorii handlu, określanej jako teoria funkcji handlu.

Jego zdaniem, „poprawność rozważań teoretycznych zależy od uświadomienia, że mają one zmierzać do ustalenia ogólnych prawidłowości objaśniających i porządkujących całokształt przejawów związanych z danym przedmiotem badań”⁷. Zdefiniowanie handlu jako działu gospodarki, zajmującego się pośrednictwem w wymianie dóbr między sferą produkcji a sferą spożycia stanowiło punkt wyjścia do ustalenia ogólnych prawidłowości odnoszących się do tej dziedziny. Przedmiotem dociekań teoretycznych Profesora był handel w ujęciu instytucjonalnym, czyli obejmujący podmioty gospodarcze, które zawodowo, profesjonalnie zajmują się pośrednictwem w wymianie towarowo-pieniężnej. Uzasadniając jego istnienie, Profesor wskazał na następujące uwarunkowania: powtarzalność procesu produkcji (jako warunek konieczny, ale niewystarczający, ponieważ producenci sami mogą dokonywać sprzedaży wytworzonych produktów), pojawienie się, a następnie ustawiczne występowanie nadwyżek towarowych, a właściwie tworzenie oferty dóbr na sprzedaż; zastosowanie w gospodarce wymiennej pieniądza jako miernika wartości⁸. Pieniądz stał się koniecznym warunkiem istnienia handlu i jego dynamicznego rozwoju.

Następnie określone zostały czynniki wpływające na pełnienie przez handel określonych funkcji w danym miejscu i czasie. Oryginalnym wkładem Profesora w wyjaśnienie istoty handlu jest koncepcja dwóch układów masy towarowej – początkowego i końcowego, między którymi prowadzona jest działalność handlu.

Początkowy układ masy towarowej oznacza aktualne, fizyczne ukształtowanie dóbr materialnych, oferowanych przez producentów na sprzedaż, a układ końcowy masy towarowej to aktualne, fizyczne ukształtowanie efektywnego popytu ostatecznych nabywców dóbr materialnych. Chodzi o rodzaj towarów, ich jakość, występowanie w czasie i w przestrzeni, ilość oraz ich ugrupowanie w określonych zestawach asortymentowych. Zdaniem Profesora,

⁶ Por.: K. Boczar, Z. Kossut, *Ekonomika handlu*, PWE, Warszawa 1983; E. Garbacik, *Ekonomika obrotu towarowego i usług*, PWE, Warszawa 1984; Z. Zakrzewski, *Ekonomika handlu wewnętrznego*, PWE, Warszawa 1972.

⁷ Z. Zakrzewski, *Nauka o handlu wewnętrznym w świetle literatury polskiej (1945-1983)*, „*Ekonomista*” 1985, nr 4-5.

⁸ Z. Zakrzewski, *Rola i funkcje handlu wewnętrznego*, PWE, Warszawa 1977, s. 18-19.

zaproponowana koncepcja dwóch układów masy towarowej stanowi konstrukcję teoretyczną, ale nie oderwaną od rzeczywistości.

Początkowy i końcowy układ masy towarowej na ogół nie pokrywają się ze sobą, znajdują się bowiem pod wpływem różnych czynników. Inne czynniki wpływają na decyzje produkcyjne, a inne na popyt ze strony ostatecznych klientów. Rozbieżności między początkowym a końcowym układem masy towarowej mają charakter obiektywny, są bowiem rezultatem ogólnych prawidłowości rządzących procesami wytwarzania i podziału. One to sprawiają, że „zbiory” dóbr zaliczanych do układów początkowego i końcowego nie zgadzają się ze sobą pod względem uporządkowania rodzajowego, czasowego, przestrzennego, ilościowego, asortymentowego. Działalność handlu uzasadniona jest głównie koniecznością uzgadniania struktury rodzajowej oferty towarów zgodnie z zapotrzebowaniem ze strony nabywców. Jest to podstawowa funkcja handlu, wynikająca z jego istoty, czyli z roli zawodowego pośredniczenia w wymianie. W warunkach rynku konkurencyjnego i strukturalnej przewagi podaży nad popytem wytwórcy sami dążą do właściwego rozpoznania potrzeb potencjalnych nabywców, ale według tej koncepcji głównym zadaniem producentów jest wytwarzanie dóbr materialnych. Należy zwrócić uwagę, że przedstawiana teoria handlu powstała wówczas, gdy w gospodarce istniał wyraźny podział pracy między poszczególnymi rodzajami działalności gospodarczej.

Druga wyróżniona funkcja handlu to kierowanie ruchem towarów w czasie. Wynika ona z obiektywnej rozbieżności między czasem produkcji i konsumpcji, której następstwem jest tworzenie i przechowywanie zapasów.

W pełni uzasadniają także istnienie handlu różnice przestrzenne co do miejsc produkcji i konsumpcji. W ich następstwie pełniona jest kolejna funkcja handlu – kierowanie ruchem towarów w przestrzeni. Czwarta funkcja handlu według tej koncepcji to kształtowanie pojedynczej partii dostaw. Zadaniem handlu jest wyrównywanie rozbieżności między ofertą ilościową ze strony producentów i zapotrzebowaniem ze strony ostatecznych nabywców. Z tą funkcją łączy się następna – kształtowanie struktury asortymentowej towarów. Jej istota polega na dostosowaniu oferty towarów do zapotrzebowania według określonych kryteriów np. rodzaju potrzeb.

Dokonując syntezy teorii handlu, Profesor podjął próbę wskazania różnic między wyszczególnionymi funkcjami handlu co do treści, charakteru, zakresu. Wszystkie te funkcje muszą być wykonane, by doszło do zawarcia transakcji. Handel, jako wyspecjalizowana działalność gospodarcza, polega na wykonywaniu różnorodnych operacji mających na celu zaspokojenie potrzeb ostatecznych nabywców.

Oceniając wkład Profesora w rozwój nauki o handlu należy wskazać opracowanie całościowej teorii handlu, określanej jako teoria funkcji handlu. W tym podejściu badawczym nie została uwzględniona problematyka usług handlowych i obsługi klienta, która pojawiła się w tzw. teorii usługowej handlu Aleksiego Wakara.

Polityka handlowa

Przedmiotem badań naukowych Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego była także problematyka polityki handlowej, wchodząca w zakres szerszego pojęcia, którym jest polityka rynkowa. Oba terminy zostały wyjaśnione w publikacjach Profesora.

Polityka rynkowa oznacza uruchamianie procesów decyzyjnych w sferze podaży, popytu i cen, a także kształtowanie mechanizmu rynkowego i struktury rynku⁹.

Polityka handlowa, jako część polityki gospodarczej, definiowana jest jako całokształt zasad, metod i środków stosowanych przez państwo w sferze handlu wewnętrznego w zamiarze osiągnięcia określonego celu¹⁰. Należy pamiętać, że w okresie, kiedy Profesor zajmował się problematyką handlu, istniało Ministerstwo Handlu Wewnętrznego, które instytucjonalnie odpowiadało za politykę handlową.

Przedmiotem zainteresowań naukowych i badań Profesora były również instrumenty polityki handlowej, które miały służyć realizacji określonych zadań, np. dotyczących rynku rolnego. W wyniku tych badań powstał szereg opracowań zespołowych na temat przesłanek, celów, instrumentów i sfer oddziaływania polityki rynkowej, szczególnie w zakresie rynku dóbr konsumpcyjnych¹¹.

Handel a przestrzeń

Kolejnym nurtem badawczym Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego było uwzględnianie przestrzennych aspektów w sferze wymiany. Znalazło to wyraz w badaniach nad lokalizacją sieci handlowej i kształtowaniem obrotu towarowego w ujęciu przestrzennym¹². Biorąc pod uwagę przestrzenne rozmieszczenie ludności, należy oddzielnie rozpatrywać funkcjonowanie handlu w miastach o różnej liczbie mieszkańców, osiedlach mieszkaniowych oraz wsiach. Wokół miasta rozciąga się strefa jego ciężenia gospodarczego, „im mniej zagraża miastu konkurencja wobec braku innych miast w obrębie strefy ciężenia lub poza nią, tym dalej sięga siła jego ciężenia”¹³.

Strefę ciężenia handlowego danego miasta należy rozumieć jako obszar geograficzny, w obrębie którego potencjalni nabywcy podlegają jego wpływowi, co skłania do dokonywania w nim zakupów.

Rozpatrując problematykę lokalizacji sklepów Profesor wskazał także na tzw. promień obsługi i wpływ konkurencji. W analizie konkurencji „trzeba mieć na uwadze nie tylko podaż tego samego artykułu, lecz także jego gatunek, jakość, poziom cen, substytucję i komplementarność zakupów oraz kulturę obsługi klienta”¹⁴.

W obrębie zagadnień związanych z przestrzenią prowadzone były także badania na temat przestrzennych kierunków rozwoju miasta, w tym szczególnie Poznania oraz rozmieszczenia na jego terenie sieci handlowo-usługowej¹⁵.

O szerokich zainteresowaniach naukowych Profesora problematyką przestrzenną świadczą także badania na temat urbanistyki i architektury¹⁶.

⁹ Z. Zakrzewski (red.), *Podstawy polityki rynkowej*, PWN, Warszawa-Poznań 1983, s. 72.

¹⁰ Z. Zakrzewski (red.), *Ekonomika handlu wewnętrznego*, PWE, Warszawa 1989, s. 78-80.

¹¹ Z. Zakrzewski (red.), *Sterowane rynkiem dóbr konsumpcyjnych*, ZN AE, Poznań 1980; Z. Zakrzewski, B. Pilarczyk, *Polityka rynkowa i jej instrumenty*, IHWiU, Warszawa 1981.

¹² Z. Zakrzewski, *Obrót towarowy w ujęciu przestrzennym*, PTPN-PWN, Poznań 1962.

¹³ Tamże, s. 112.

¹⁴ Tamże, s. 121.

¹⁵ B. Pilarczyk, Z. Zakrzewski, *Sieć usługowa. Z doświadczeń etapowania rozwoju miasta*, PAN, KPZK, Warszawa 1987.

¹⁶ Z. Zakrzewski, *Urbanistyka i architektura na przykładzie Poznania*, WU AE, Poznań 1986.

Efektywność handlu

Istotny jest również wkład Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego w wyjaśnienie pojęcia efektywności handlu. W swoich licznych pracach z tego zakresu wskazywał, że z punktu widzenia gospodarowania i nauki o nim, istotne jest nie samo wytwarzanie produktów, pośredniczenie w wymianie czy uzyskiwanie dochodu, ale także uwzględnianie poniesionych nakładów. W myśl bowiem zasady racjonalnego działania cechującej wszelką działalność gospodarczą, celem gospodarowania ograniczonymi środkami zaspokajania potrzeb jest uzyskiwanie pewnej nadwyżki ponad użyte środki. W odniesieniu do pomiaru efektywności handlu wskazywał na potrzebę wiązania efektów działania z podstawowymi funkcjami i zadaniami handlu, a więc wprowadzenie do pomiaru efektów także elementów natury pozaekonomicznej, takich jak: czas, przestrzeń, poziom świadczonych usług. Efekty pozaekonomiczne są na ogół niewymierne i najczęściej utożsamiane z efektami społecznymi.

Jako przykłady efektów społecznych Profesor wymienił wpływ tworzonej oferty towarów na poziom kultury społeczeństwa, podnoszenie wiedzy i rozwijanie nauki, ochronę zdrowia. W związku z tym wprowadził pojęcie społeczno-ekonomicznej efektywności handlu, odnoszącej się do handlu jako wyodrębnionego działu gospodarki narodowej. Za szczególnie cenną wskazówkę metodologiczną pomiaru efektywności handlu można uznać określenie kryteriów oceny rezultatów pracy handlu w skali makroekonomicznej, takich jak:

- stopień zaspokojenia przez handel popytu ostatecznych odbiorców,
- udział handlu w obsłudze sfery produkcji materialnej,
- udział handlu w realizacji procesu reprodukcji rozszerzonej, czyli jego wpływ na tworzenie PKB.

Jak już wcześniej wspomniano, badania naukowe Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego dotyczyły głównie handlu jako działu gospodarki narodowej w skali makroekonomicznej. Jednakże w opracowaniach na temat efektywności handlu znalazło się odniesienie do działalności przedsiębiorstw handlowych. Cele stawiane przed handlem mogą być osiągnięte tylko przez właściwą, w sensie ekonomicznym, działalność podmiotów gospodarczych, kształtujących efekty i ponoszących nakłady, czyli przez uzyskiwaną efektywność w skali mikroekonomicznej. Na podkreślenie zasługuje wieloaspektowe ujęcie problematyki efektywności handlu ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań funkcjonowania handlu, wynikających z obowiązującego systemu planowania i zarządzania, a także sytuacji rynkowej¹⁷.

Rozwój myśli ekonomicznej w nauce o handlu

Przedmiotem szczególnych zainteresowań Profesora Zakrzewskiego przez cały okres jego pracy naukowej było badanie poglądów i koncepcji ekonomicznych, odnoszących się do handlu w ujęciu historycznym. W książce pt. *Rozwój polskiej myśli w nauce o handlu*, obejmującej okres od początku XIX w. do połowy XX w. przedstawił związki między rozwojem polskiej myśli ekonomicznej w dziedzinie handlu a ogólnogospodarczą sytuacją kraju. Na podstawie szerokich studiów literaturowych dokonał syntezy kierunków badań i osiągnięć naukowych w kolejnych fazach rozwoju myśli ekonomicznej.

¹⁷ Z. Zakrzewski (red.), *Ekonomika handlu wewnętrznego*, PWE, Warszawa 1989, s. 247.

Przegląd piśmiennictwa ekonomicznego na temat problematyki handlu, a także krytyczna analiza poglądów i koncepcji dotyczących zagadnień ogólnych i organizacyjno-technicznych funkcjonowania handlu umożliwiły ocenę dorobku teoretycznego i metodologicznego w zakresie nauki o handlu¹⁸.

Podsumowanie

Przedstawiona charakterystyka głównych kierunków zainteresowań naukowych Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego świadczy o jego istotnym wkładzie w rozwój nauki o handlu. Profesor podjął on próbę określenia podstaw teoretycznych ekonomiki handlu jako dyscypliny naukowej. Badając zjawiska i procesy w sferze wymiany rynkowej Profesor sformułował teorię funkcji handlu, stanowiącą zwarty i uporządkowany zbiór twierdzeń ogólnych o handlu. Dążenie do syntezy, uogólniania wniosków wynikających z przeprowadzonych badań zauważa się w każdej pracy Profesora Zbigniewa Zakrzewskiego. Jego wkład w rozwój nauki o handlu znajduje odzwierciedlenie nie tylko w licznych publikacjach, ale także w tym, że wielu jego uczniów kontynuuje i rozwija nowe kierunki badań naukowych w zakresie handlu i marketingu.

Bibliografia

- Boczkar K., Kossut Z., *Ekonomika handlu*, PWE, Warszawa 1983.
- Boczkar K. (red.), *Ekonomika handlu*, SGPiS, Warszawa 1954/55.
- Garbacik E., *Ekonomika obrotu towarowego i usług*, PWE, Warszawa 1984.
- Pilarczyk B., Zakrzewski Z., *Sieć usługowa. Z doświadczeń etapowania rozwoju miasta*, PAN, KPZK, Warszawa 1987.
- Zakrzewski Z., *Ekonomika handlu wewnętrznego*, PWE, Warszawa 1972.
- Zakrzewski Z. (red.), *Ekonomika handlu*, WU WSE w Poznaniu, Poznań 1960.
- Zakrzewski Z. (red.), *Ekonomika handlu*, PWN, Warszawa 1965.
- Zakrzewski Z. (red.), *Ekonomika handlu wewnętrznego*, PWE, Warszawa 1989.
- Zakrzewski Z., *Nauka o handlu wewnętrznym w świetle literatury polskiej (1945-1983)*, „*Ekonomista*” 1985, nr 4-5.
- Zakrzewski Z., *Obrót towarowy w ujęciu przestrzennym*, PTPN-PWN, Poznań 1962.
- Zakrzewski Z. (red.), *Podstawy polityki rynkowej*, PWN, Warszawa-Poznań 1983.
- Zakrzewski Z., Pilarczyk B., *Polityka rynkowa i jej instrumenty*, IHWiU, Warszawa 1981.
- Zakrzewski Z., *Podstawy teoretyczne ekonomiki handlu wewnętrznego*, Roczniki Ekonomiczne PTE, t. XV 1962/63, Poznań 1964.
- Zakrzewski Z., *Rola i funkcje handlu wewnętrznego*, PWE, Warszawa 1977.
- Zakrzewski Z., *Rozwój polskiej myśli w nauce o handlu*, PWE, Warszawa 1966.
- Zakrzewski Z. (red.), *Sterowane rynkiem dóbr konsumpcyjnych*, ZN AE, Poznań 1980.
- Zakrzewski Z., *Urbanistyka i architektura na przykładzie Poznania*, WU AE, Poznań 1986.

¹⁸ Z. Zakrzewski, *Rozwój polskiej myśli w nauce o handlu*, PWE, Warszawa 1966.

On the Occasion of His Hundredth Birth Anniversary. Contribution of Professor Zbigniew Zakrzewski in Development of the Science on Trade

Summary

The objective of the author of article is to present the contribution of Professor Zbigniew Zakrzewski in development of the science on trade in a synthetic expression. The main method of studies was an analysis of the literature sources comprising the Professor's academic achievements in the period of more than 40-year creative work. The objective scope of studies was limited to Professor's scientific works connected with the following issues: trade economics as a science, trade theory, trade policy, trade in its spatial expression, trade effectiveness and development of the economic thought in the science on trade. The carried out analysis shows that Professor Zbigniew Zakrzewski has made a great contribution to explanation of the theoretical bases of separation of trade economics and development of the trade theory.

Key words: trade economics as a science, theory of trade functions, trade policy, trade in spatial expression, trade effectiveness.

JEL codes: A11, Z19

По случаю 100-ой годовщины со дня рождения. Вклад профессора Збигнева Закшевского в развитие науки о торговле

Резюме

Цель автора статьи – представить вклад профессора Збигнева Закшевского в развитие науки о торговле в синтетическом выражении. Основным методом исследований был анализ печатных источников, составляющих научные труды профессора в период свыше сорокалетнего созидательного труда. Предметный круг исследований ограничили научными трудами профессора, связанными со следующими вопросами: экономика торговли как наука, теория торговли, торговая политика, торговля в пространственном выражении, эффективность торговли и развитие экономической мысли в науке о торговле. Из проведенного анализа вытекает, что профессор Збигнев Закшевский внес большой вклад в объяснение теоретических основ выделения экономики торговли и в разработку теории торговли.

Ключевые слова: экономика торговли как наука, теория функций торговли, торговая политика, торговля в пространственном выражении, эффективность торговли.

Коды JEL: A11, Z19